चतुर्दशः पाठः

वीराङ्गना विश्पला

CU536L

वैदिकयुगे कश्चित् 'खेलः' इति नाम्ना प्रसिद्धः राजा आसीत्। सः क्रीडायाम् अतीव कुशलः आसीत्, अतएव तस्य नाम 'खेलः' इति अभवत्।

तस्य पत्नी अतीव युद्धनिपुणा वीराङ्गना आसीत्, यस्या नाम 'विश्पला' इति आसीत्। एकस्मिन् युद्धे सा युद्धं कुर्वती शत्रुभिः परिवेष्टिता अभवत्, तस्याः द्वौ अपि पादौ छिन्नौ, सा विकलाङ्गी अभवत्, परन्तु वीराङ्गना विश्पला हतोत्साहा न अभवत्, तस्याः साहसं वीरताम् उत्साहं च दृष्ट्वा खेलराजस्य मार्गनिर्देशकः अगस्त्यः तस्याम् एव रात्रौ देवचिकित्सकौ अश्विनीकुमारौ आहूतवान्। तौ विश्पलायै लौहनिर्मितौ पादौ अकल्पयताम्। सा च वीराङ्गना ततः अतीवोत्साहयुक्ता शत्रुभिः निहितं धनं जितवती। इत्थं पूर्वं दिव्याङ्गीं अपि विश्पला वीराङ्गना लौहपादसाहाय्येन शत्रून् जित्वा तदीयं धनम् आहृतवती। अत एवोक्तम् -" क्रियासिद्धिः सत्वे भवति महतां नोपकरणे।" इति।

शब्दार्थः

वीराङ्गना = वीर स्त्री। **कुर्वन्ती** = करती हुई। **परिवेष्टिता जाता** = घेर ली गयी। **छिन्नौ** = कट गये। **हतोत्साहा** = उत्साह रहित। **आहूतवान्** = बुलाया। **अकल्पयताम्** = जोड़ दिया, बना दिया। **निहितम्** = जमा किया हुआ। **इत्थम्** = इस प्रकार। **आहृतवती** = ले ली। **अत**

एवोक्तम् = (अत एव+उक्तम्) इसलिए कहा गया है। **सत्त्वे** = पराक्रम में। **उपकरणे** = साधन में।

अभ्यासः

1. उच्चारणं कुरुत पुस्तिकायां च लिखत-

कश्चित् विशेषज्ञश्च वीराङ्गना विश्पला लौहनिर्मितौ अकल्पयताम् लौहपादसाहाय्येन परिवेष्टिता

2. पूर्णवाक्येन उत्तरत -

(क) विश्पला का आसीत् ?

(ख) सा कस्य पत्नी आसीत् ?

(ग) अगस्त्यः किम् अकरोत् ?

(घ) युद्धे तस्याः किम् अभवत् ?

(ङ) उत्साहयुक्ता विश्पला किम् अकरोत् ?

3. सन्धि-विच्छेदं कुरुत-

पदम् सन्धि-विच्छेदः

वीराङ्गना ....

विकलाङ्गी ....

नोपकरणे ....

4. पाठस्य आधारे वाक्यानि पूरयत -

(क) वैदिक युगे कश्चित् ....राजा आसीत्।

(ख) तस्य पत्नी.........वीराङ्गना आसीत्।

(ग) एकस्मिन् युद्धे सा ....शत्रुभिः परिवेष्टिता जाता ।

(घ) वीराङ्गना विश्पला ....न जाता ।

5. निम्नलिखितपदेषु विभक्तिं वचनं च लिखत -

विभक्तिः वचनम्

यथा- वैदिकयुगे सप्तमी एकवचन

(क) क्रीडायाम् ....

(ख) तस्य ....

(ग) शत्रुभिः ....

(घ) पादौ ....

6. संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कुरुत -

(क) विश्पला एक बार युद्ध में शत्रुओं के द्वारा घेर ली गयी।

(ख) अश्विनीकुमारों ने लोहे के पैर लगा दिये।

(ग) उसने पुनः युद्ध किया तथा शत्रुओं को जीत लिया।

<u>कुछ कपड़ों के संस्कृत नाम-</u>

हिन्दी संस्कृत

धोती धौतवस्त्रम्

साड़ी शाटिका

अँगौछी (तौलिया) अङ्गप्रोक्षणी

कमीज कञ्चुकः

हाफकमीज अर्धकञ्चुकः

चद्दर उत्तरीयम्

गद्दा तूलिका/तोशकः

रूमाल कर्पटः

पगड़ी उष्णीषः

टोपी टोपिका

बिछौना आस्तरणम्

तकिया उपधानम्

रजाई तूलपटी

गद्दी मर्दिका